

Łach, Teresa

Czym jest drama?

Mazowieckie Studia Humanistyczne 4/1, 55-60

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teresa Łach

CZYM JEST DRAMA?

Drama w aspekcie historycznym nawiązuje do Szkoły Twórczej, której propagatorem był Henryk Rowid. Szkoła ta służyła wyzwaniu twórczych sił dziecka, czyli tzw. energii potencjalnych tkwiących w jego duszy¹. Postuluje ona Deweyowskie koncepcje „Nowego Wychowania” uzależniające dobór treści i metod nauczania od psychicznych możliwości dziecka, jego zdolności percepcyjnych oraz wrodzonej potrzeby działania. Drama w swych założeniach bliska jest również Nowoczesnej Szkole Francuskiej Technik Freineta, propagującej swobodną twórczość dziecka².

Według Claude Clero: tworzyć, znaczy wyrażać to, co ma się w sobie. Postawa twórcza jest bezwartościowa, jeżeli nie doprowadzi do aktu twórczego³. Osiągnięcie pełni tego aktu umożliwi nowa metoda prowadzenia lekcji – drama.

Aktywność twórczą dziecka w edukacji wczesnoszkolnej pobudzamy przez:

- motywację wewnętrzną (potrzebę wyrażania się w różnych formach, poprzez swobodne teksty, obrazki, gesty, improwizacje, małe poematy);
- klimat porozumienia (stosunki z rodzicami, z nauczycielami dające poczucie bezpieczeństwa, otwarte i ciepłe);
- potrzebę wolności (dziecko powinno mieć swobodę działania, bez skrupowania, ale przy zachowaniu takiego stopnia przymusu, który wynika z praw naturalnych)⁴.

Te trzy aspekty twórczości są uwzględnione w dramie w nauczaniu klas młodszych. Metodę dramy pierwszy wprowadził w Stanach Zjednoczonych Ga-

---

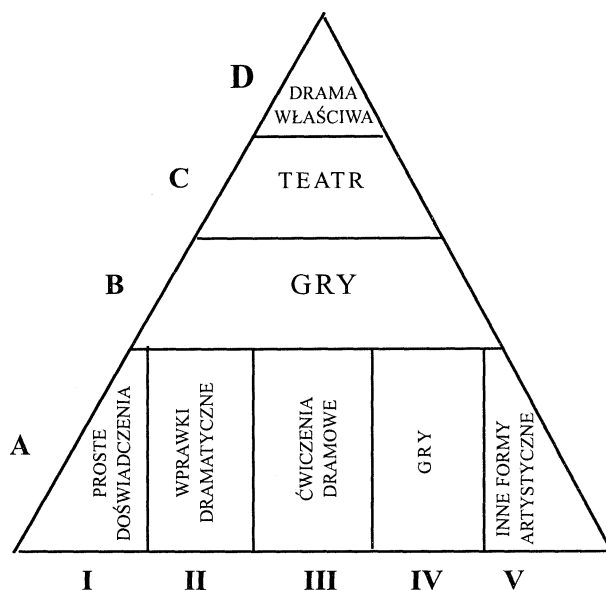
¹ H. Rowid, *Szkoła twórcza*, Kraków 1929, s. 3.

² M. A. Szymańska, *Drama w nauczaniu początkowym. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*, Łódź 1996, s. 5.

³ C. Clero, R. Gloton, *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1979, s. 9.

⁴ W. Frankiewicz, *Technika swobodnych tekstów jako metoda kształcenia myślenia twórczego*, Warszawa 1979, s. 8.

win Bolton. Dokonał on schematycznego podziału dramy, który przedstawia poniższy schemat⁵.

Jedną z form pracy są proste doświadczenia, czyli różnorodne ćwiczenia strukturalne realizowane w krótkich odcinkach czasu, rozwijające wrażliwość zmysłów: słuchu, wzroku, dotyku, węchu. Są to:

a) Ćwiczenia rozwijające wrażliwość słuchową:

– słuchanie dźwięków dochodzących z zewnątrz, np.: z ulicy, korytarza lub podwórka;

– słuchanie dźwięków muzycznych, np. z użyciem instrumentów muzycznych. Uczniowie zapamiętują dźwięki, a potem powtarzają je w usłyszanej kolejności. Odmianą tego ćwiczenia jest chętnie wykorzystywana przez uczniów zabawa – propagowana również w telewizji, tzw. minilista przebojów, polegająca na zapamiętywaniu i naśladowaniu nie tylko dźwięku, ale także ruchów, gestów i mimiki twarzy wykonawców;

– zapamiętywanie i powtarzanie usłyszanych nazw: czasowników, rzeczowników, przymiotników.

b) Ćwiczenia rozwijające wrażliwość wzrokową:

– obserwacja przedmiotów ułożonych na stole. Nauczyciel układa różnorodne przedmioty, polecając uczniom obserwowanie ich przez około 20–30 sekund.

⁵ G. Bolton, *Drama as Edukation*, Longman 1984.

Następnie zmienia ich miejsce ułożenia. Zadaniem uczniów jest ułożyć je w sposób zapamiętany;

– obserwacja ćwiczeń ruchowych. Jedno dziecko wykonuje zestaw ruchów, pozostali próbują odtworzyć kolejność ćwiczeń.

c) Ćwiczenia rozwijające wrażliwość dotykową:

– dotykanie różnych powierzchni: gładkich, chropowatych. Następnie uczniowie wymieniają informacje na temat doznań dotykowych.

d) Ćwiczenia rozwijające wrażliwość smakową i węchową:

– rozpoznawanie po zapachu pokarmów ukrytych w różnych miejscach klasy;

– rozpoznawanie pokarmów za pomocą smakowania.

Drugą formą są wprawki dramatyczne polegające na odwoływaniu się do przypominania wrażeń: wzrokowych, słuchowych, smakowych, węchowych. W odróżnieniu od prostych doświadczeń, nie ma tu już bezpośredniego oddziaływania bodźców na analizatory. W tej grupie ćwiczeń można wyróżnić: ćwiczenia intonacyjne i ruchowe.

Następną formą są ćwiczenia dramowe znajdujące szerokie zastosowanie w nauczaniu początkowym. Do najczęściej stosowanych należą ćwiczenia typu:

– dokończ opowiadanie;

– zmień zakończenie opowiadania;

– przeprowadź wywiad z koleżanką;

– scenki i sytuacje improwizowane.

Kolejną formą dramy są gry, czyli zabawy sprzyjające integracji, koncentracji i pobudzeniu do aktywności. Mają one zastosowanie szczególnie w młodszym wieku szkolnym, ponieważ dzieci dopiero uczą się współzycia i współdziałania w grupie.

Inne formy artystyczne to ćwiczenia łączące teksty z melodią, z wytworami plastycznymi i technicznymi. Należą do nich:

– układanie opowiadań;

– tworzenie melodii do tekstów;

– ilustrowanie treści wiersza wytworami plastycznymi;

– ilustrowanie muzyką opowiadania nauczyciela;

– tworzenie opowiadań do melodii.

Wyższą formą w dramie są: gry dramowe, czyli struktury bardziej otwarte niż w ćwiczeniach. Uczą one rozumienia drugiego człowieka, pozwalają poznać siebie poprzez wypowiedzi członków zespołu. W tych improwizowanych działaniach występują już wyraźne związki z dramą właściwą, gdyż podstawą rozpoczęcia gry jest sytuacja wyjściowa, która ma swoje miejsce akcji (dom, szkoła, sklep, bezludna wyspa, kosmos).

Na wyższym stopniu w dramie kształtuje się teatr – zajęcia zorientowane na przedstawienie – spektakle i struktury formalne służące rozwojowi estetycznemu uczestników zajęć, a także ekspresji ciała, głosu i ruchu. Uczą one poszu-

kiwania i poznawanie konwencji, przeprowadzenia krytycznej analizy spektaklu oraz odczytywania symboli i metafor.

Na najwyższym stopniu ukształtowała się drama właściwa – specyficzny rodzaj zdarzenia, w skład którego wchodzi elementy wymienionych wyżej typów zajęć. Jej celem jest zmiana nastawień i przekonań życiowych uczestników dramy w wyniku odkrycia prawdy zamkniętej w sytuacjach improwizowanych, zobaczenie przeżytego zdarzenia w nowym świetle.

Drama jest metodą pedagogiczną, która wykorzystuje spontaniczną, właściwą naturze człowieka, ekspresję aktorską oraz skłonność do naśladownictwa i zabawy. Może być metodą zarówno samodzielnią, wychowawczą, służącą rozwijaniu osobowości dzieci, jak i pomocniczą, dydaktyczną, wykorzystywaną w szkole na lekcjach z różnych przedmiotów, a także na zajęciach artystycznych, takich jak plastyka i muzyka. Uczy samodzielności myślenia i działania, aktywności i otwartości, rozwija emocje, wyobraźnię i fantazję, a także elokwencję i plastycę ciała. Wyrabia umiejętność współżycia i pracy w grupie.

Drama rozwija i wzbogaca słownictwo dzieci, umożliwia prowadzenie ćwiczeń językowych, zwłaszcza w partiach poświęconych omówieniu postaci bohatera literackiego i konfliktów międzyludzkich. Uczniowie muszą nazywać cechy osobowe bohatera, wartościować jego zachowanie, formułować samodzielnie sądy i oceny jego postępowania. Przy omawianiu bohatera literackiego wybitna propagatorka dramy Dorothy Heathcote proponuje zastosowanie ćwiczenia: pięć poziomów świadomości. Przedstawiając ich dokładny opis:

1. Czynność

Pytanie: Co teraz robisz?

Odpowiedź: Teraz .....

2. Przyczyna (zewnątrzna)

Pytanie: Dlaczego to robisz?

Odpowiedź: Ponieważ .....

3. Motywacja (wewnętrzna)

Pytanie: W jakim celu to robisz, co chcesz osiągnąć przez wykonanie danej czynności?

Odpowiedzi: Mam nadzieję .....

Zamierzam .....

Oczekuję .....

Wierzę, że osiągnę .....

4. Modele (wzory postępowania)

Pytanie: Skąd wiesz, że takie zachowanie jest odpowiednie w danej sytuacji?

Odpowiedzi: Naśladuję .....

Kazano mi .....

Przeczytałem, że .....

5. Filozofia

Pytanie: Jaka jest twoja filozofia życiowa?

Odpowiedzi: Moją filozofią jest .....

Wierzę, że .....

Pytania należy dostosować do wieku dziecka⁶. Wymieniona forma omawiania utworów wytycza niejednoznaczne wnioski. Drama jest bowiem wolna od tradycyjnego dydaktyzmu. Uczestnicy takich zajęć nie muszą mieć zdolności aktorskich, ale powinni się głęboko zaangażować i uwierzyć w fikcyjną sytuację. W dramie należy wczuć się w postać, być, działać, a nie „grać”⁷.

Drama pomaga w odkrywaniu „ja – autentycznego” i kształtowaniu „obrazu siebie”.

W zakresie samooceny i samoakceptacji początkowo zarówno dzieci, jak i młodzież dokonują ocen siebie opartych na jednym tylko z następujących źródeł:

– inni ludzie („jestem taki, jak mnie oceniają inni”) lub

– ja sam („nieważne, jak mnie inni oceniają, ważne jest to, co sam o sobie myślę”).

Dopiero poprzez nabywanie doświadczeń indywidualnych, w tym i organizowanych w procesie wychowania instytucjonalnego, dzieci i młodzież biorą pod uwagę w ocenie siebie różnorodne źródła.

Drama zmierza w kierunku akceptacji siebie od oceny globalnie pozytywnej lub negatywnej („jestem dobry – zły”) do ocen zróżnicowanych w zależności od rodzaju branej pod uwagę właściwości (np.: „towarzystwo” – bardzo dobra, „systematyczność” – dostateczna). Tendencję tę należy rozwijać w procesie oddziaływań wychowawczych, ponieważ niska akceptacja siebie jest niekorzystna dla zdrowia psychicznego wychowanka oraz jego funkcjonowania w różnorodnych rolach społecznych (np.: ucznia, kolegi, dziecka)⁸.

„Jesteśmy u progu XXI wieku. Rządzi nami biznes, opanowuje komputeryzacja, codzienność wymaga, abyśmy byli silni, odporni, przedsiębiorczy, konkretni i przebojowi”⁹.

W tej sytuacji często niepokoją nauczycieli pytania: Jak przygotować uczniów do życia w społeczności, w której niejednokrotnie brak miejsca na wrażliwość, uczucia, dialog wewnętrzny? Jak uczyć, żeby młodzi ludzie nie tylko odnaleźli w niej siebie, ale przede wszystkim potrafili kreować rzeczywistość, czyniąc ją bardziej przyjazną człowiekowi?

---

⁶ A. Dziedzic, J. Pichalska, E. Świdorska, *Drama na lekcjach języka polskiego*, Warszawa 1992, s. 21.

⁷ *Ibidem*, s. 9.

⁸ J. Tatarowicz, *Drama*, „Poradnik dla nauczycieli i wychowawców”, z. 16 z 1995 r. (Wydawnictwo „Animator”), s. 8.

⁹ J. Darnarowicz, *Pytania o wymiar pedagogiki*, w: „Edukacja i Dialog” 1996, nr 1, s. 9.

Osiąganiu wyżej wymienionych celów może służyć m.in. drama, która łączy elementy fantazji, kreatywności oraz intuicji, podporządkowanie strukturze i zasadom tej metody nauczania i wychowania. Stanowi ona jednocześnie naukę i zabawę, poprzez którą wskazuje uczniom drogę dochodzenia do samodzielnych odkryć. Środki teatralne dramy umożliwiają połączenie procesu nauczania i wychowania w spójną całość.

Drama służy bowiem nie tylko realizacji zadań programowych z różnych przedmiotów w nauczaniu początkowym, ale także stwarza warunki do wszechstronnego rozwoju osobowości uczniów¹⁰.

Drama jest metodą pedagogiczną, która przez przeżywanie i zabawę, ułatwia i przyspiesza przyswojenie nowych pojęć dziecku. Pobudza ona do rozwoju społecznego i twórczego. Pomaga również w kształtowaniu pozytywnych postaw i rozwiązywaniu problemów wychowawczych. Drama realizuje się poprzez umiejętności człowieka do bycia kimś lub czymś więcej niż sobą. Poprzez ten akt wyobrażenia improwizowanych sytuacji i wchodzenia w role uczniowie odkrywają świat dobra, piękna, wzniosłego ideału, ale również uczą się walczyć ze złem, przygnębieniem, negatywnymi zjawiskami świata.

Wychowanie przez dramę rozpoczyna się od czegoś co wciąga człowieka w aktywne odgrywanie sytuacji, w których postawy, a nie postacie są najważniejsze¹¹.

Stosowanie dramy w młodszym wieku szkolnym jest szczególnie zalecane, gdyż metoda ta odpowiada naturalnej potrzebie dziecka łączenia realnego życia z elementami fikcji i grą wyobraźni, m.in. poprzez „wchodzenie w role” podczas zabawy. Nauczyciel, posługując się metodą dramy, rozwija wrodzone skłonności dziecka do ekspresji, sprzyja kształtowaniu otwartości poznawczej i emocjonalnej oraz kształtowaniu umiejętności komunikowania się w każdej sytuacji.

---

¹⁰ A. Pruszkowska, *Drama*, „Poradnik dla nauczycieli i wychowawców”, z. 16 z 1995 r., (Wydawnictwo „Animator”), s. 3.

¹¹ H. Machulska, *Drama*, „Poradnik dla nauczycieli i wychowawców”, z. 2 z 1992 r., (Wydawnictwo „Animator”), s. 7.